

kennis

Urgentie in Urgenda

Het broeit aan de basis. Overal duiken initiatieven op om lokaal eigen energie op te wekken. Staan we aan de vooravond van een revolutie?

NICO HYKEMA
ILLUSTRATIE BART LINDENHOVIUS

Voor Marjan Minnesma van Urgenda is de vraag stellen hem beantwoorden. „Je ziet dat altijd. Zo vlak voor zo'n kantelmoment vliegt het alle kanten uit. Nu is het nog chaos. Maar we kunnen niet wachten tot 2050. Het moet sneller, daartoe is Urgenda ook in het leven geroepen.“

Urgenda is een begrip in de wereld die duurzaamheid heet. De grote klapper maakte de organisatie met de actie 'Wij willen zon'. Het is een succesverhaal van mensen die het wachten zat zijn. Minnesma ging persoonlijk onderhandelen met Chinese fabrikanten van zonnepanelen, met de bank slechts vooruitbetalingen van belangstellende particulieren.

Ze slaagde in de opzet en inmiddels liggen 12.000 panelen op Nederlandse daken. Twaalf panelen voor €4000 was de prijs, nog altijd enkele duizenden euro's goedkoop dan wat doorgaans gevraagd wordt. Dit succes heeft Urgenda vleugels gegeven en Minnesma tot de duurzaamste Nederlander (volgens dagblad Trouw) gemaakt.

Maar met het breder worden van de duurzaamheidsbeweging groeit ook de tegenkracht. Tenslotte zit er nog voor duizenden miljarden euro's fossiele grondstoffen in de bodem. Oliemaatschappijen zullen zich niet zonder slag of

stoot neerleggen bij de gedachte dat al dat geld in de bodem blijft. Minnesma: „Maatschappijen als de Gasunie, Shell en andere oliemaatschappijen zijn de dinosaurïers die moeten uitsterven. Hun enige kans op overleven is als leveranciers van duurzame energie en dat zit er nu niet in.“

Enkele jaren terug had Shell een minuscule hoekje van het laboratorium in Rijswijk in gebruik voor onderzoek naar duurzame energiebronnen. Het hoekje is inmiddels opgeruimd. Met de hoge olieprijs is er elders onnoemelijk veel meer te verdienen. Dan hou je je toch niet bezig met geneuzel in de marge.

Het is niet alleen energie waar de grote sprong vooruit naar komt. Minnesma: „We moeten toe naar een circulaire economie, waarin grondstoffen niet meer verloren gaan. Ook die processen

komen op gang. Leaseconstructies, ruilen, gezamenlijk gebruik, het zijn allemaal aspecten van hetzelfde verhaal. De geest is uit de fles. Nu is het zaak dit naar een hoger niveau te tillen.“

Ze roemt initiatieven waarin fabrikanten niet langer verkopen, maar verbruken. De consument koopt het recht een product te gebruiken, de fabrikant weet zeker dat hij het terugkrijgt. Recycling wordt zo nog meer de standaard en het te snel dumpen van defecte apparaten verdwijnt.

„Het is ook gewoon leuk. Mensen die zich nooit druk hebben gemaakt over hun stroomverbruik worden door een eenvoudig stroommetertje in het stopcontact, of zonnepanelen op het dak, ineens heel erg energiebewust. Het wordt een sport zo weinig mogelijk te verbruiken en er wedstrikke aan te koppelen.“

Marjan Minnesma vindt het niet erg, dat de landelijke overheid nog afwezig is in de discussie. Maar dat kan niet zo blijven. „Als we straks verder komen en er meer richting in het proces komt, hebben we wel een landelijke overheid nodig die de gang naar een hoger niveau mogelijk maakt. Ik ben daar toch wel optimistisch over. Ook bij de VVD zitten mensen die groen denken. Het gaat immers niet meer over links en rechts. Iedereen wordt ondernemer en past dingen op. We wachten niet meer op de overheid.“

Urgenda

Marjan Minnesma (Wormerveer, 1966) bedacht Urgenda samen met hoogleraar Jan Rotmans van de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Urgenda is de 'actie-organisatie voor duurzaamheid en innovatie die Nederland sneller duurzaam wil maken, samen met bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren'. Feitelijk is het een agenda voor een duurzame toekomst met daaraan gekoppeld een concreet stappenplan.

Rotmans was de man van de theorie en Minnesma bracht het idee van de Urgenda in praktijk. Inmiddels is Minnesma directeur van de stichting en Rotmans voorzitter. Minnesma is dit jaar voor de tweede maal gekozen tot de meest duurzame persoon in Nederland. Minnesma scoorde bij de experts die de Duurzame 100 hebben samengesteld, het hoogst op daadkracht en op innovatie.

> www.urgenda.nl

'We wachten niet meer op de overheid'

Netwerk duurzame dorpen

Het Friese Platteland kent deels nog een structuur, die uiterst geschikt is voor duurzame initiatieven. Tom Vellinga bestiert vanuit Raerd het Netwerk Duurzame Dorpen (netwerkdurpennetwerk.nl). Hier komen veel initiatieven in Friesland samen. Vellinga: „Der wie hijr altyd al gearwurking tusken de doarpschu-

zen. Dy helpen elkoar sûnder dat der in oerheid oan te pas kaam. Dêrop is it netwurk ek baseard. Doarp helpt doarp om net eltse keat it wiel op nij út te finnen.“ Het ouds bekende voorbeeld van duurzame energieopwekking is Dearsma dat al in 1981 besloot zelfvoorzienend op het gebied van energie te worden.

Een windmolen was het zichtbare symbool hiervan. Helaas gaf de veelvuldige stilstand van die molen ook de strubbelingen rond het project aan. Nu lijkt het dorp, gestimuleerd door nieuwe initiatieven elders, de wind weer in de zeilen te hebben. Maar het is niet alleen energie, waarin het netwerk bemiddelt.

Het is georganiseerd op zestien thema's van afval en hergebruik tot zorg en welzijn. „Minsken wolle saken wer sels organisearje. Se wolle net oafhinklik wêze fan grutte ûnpersoanlike ynstellingen. Dat kin de útswelwing fan produkten út de folkstuntsjes wêze, mar ek it sels organisearjen fan soarch.“

Wereld wordt wakker

Zeker in de geïndustrialiseerde wereld groeit het besef van een aanstaande milieuarmp bij doorgaan op de huidige weg, maar ook de opkomende economieën weten inmiddels hoe het ervoor staat. Begin jaren negentig was de staat Californië nog een lichtend voorbeeld. Rond San Francisco en Los Angeles verzeen windmolendorpen met honderden turbines tegen bergghellingen op. Zonnecentrales in de Mojave-woestijn waren een voorbeeld voor de

wereld. De staat wist 50 procent van de energie uit hernieuwbare bronnen te halen. Dit gebeurde onder de bezieledende leiding van de Pacific Gas & Electric Company (PGE). Helaas kwamen nadien twee presidenten Bush, vader George en zoon George W., die uit oogpunt van liberalisering de PGE de nek omdraaiden en concurrerende nutsbedrijven alle ruimte gaven. Begin deze eeuw resulteerde dit in ernstig stroomtekort in de staat. Maar nu loopt PGE weer voor-

op. Dankzij gouverneur Arnold Schwarzenegger is het nu een kleine maar vooraanstaande duurzaamheidsbevoorderaar. In de hele VS ontstaat eenzelfde off-the-grid-beweging. Een liberaal streven om zich los te maken van grote netwerken voor voeding en energie. Gemeenschappen proberen er volledig zelfvoorzienend te worden. Dat het duurzaamheidsbesef van onderop niet overal leidend is, mag blijken uit het voorbeeld van China. Nu is het 's werelds

grootste CO2-vervuiler. Dankzij een economische groei die nog gevoerd wordt door fossiele brandstoffen, loopt het land tegen de milieugrenzen aan. Een grootschalig programma om duurzame energie op te wekken, is de milieuarmp kerk. In Europa liep Denemarken voorop met windenergie. Duitsland staat voor een grootscheepse opmars van duurzame energie, nu de regering heeft besloten de kerncentrales te sluiten. In Spanje is de aanleg van immense zonne-

parken al voltooid, helaas hebben de crisis en subsidiemisbruik hier een rem op gezet. Nederland past nog niet in dit rijtje en bungelt onderaan de lijst van duurzame energieopwekkers. De landelijke overheid is de grote afwezige. Volgens Marjan Minnesma van Urgenda is dit geen probleem. „Maar de landelijke overheid moet straks wel bereid zijn de fakkel van de basis over te nemen.“

Reageren? sneonsnein@lc.nl

Onstuitbare spin in het web

Bouwe de Boer is onstuitbaar. Energieambtenaar in Leeuwarden, maar nog veel meer. En net zo onstuitbaar als De Boer is de duurzaamheidsbeweging, waarvan hij overtuigd. Hij is zeker in Friesland de spin in het web van de duurzaamheidsbeweging. Alom is hij aanwezig met zijn Friese Energie Maatschappij. Maar hij is ook een man met een immens netwerk, die ieder weet aan te steken met zijn enthousiasme.

Zelfs het Leeuwarder gemeentehuis ontkomt er niet aan. Op zijn initiatief kochten de ambtenaren gezamenlijk zonnepanelen in. „Dat wie geweldich. Earst de diskusje, wa' keapje soe en wa net, doe oer de ynstallasje en no oer de opringing. De belangstelling wie folle grutter as ferwachte. En nu hawwe no kollega's panelen onskaft. Se prate der eltse dei oer.“

De Boer rijdt al zes jaar in een auto op groen gas. Hij was een van de eersten. Nu rijden er achthonderd in Friesland. Ach, Friesland, De Boer raakt er niet over uitgepraat. De provincie met landelijk de meeste zonnepanelen, de meeste groengas auto's, in alles voorop en dan nu een eigen energie maatschappij. Op boerendaken groeit voorzichtig het aantal zonnepanelen. „Ja, foar jonge boeren wie der in subsidyzjeregeling.“

Hij rekent snel voor hoe de Friese bewoners nu hun miljoenen euro's aan de grote energiebedrijven betalen, en straks kunnen uitgeven aan de eigen Friese Energie Maatschappij. „It jild bliwt no yn de provinsje yn ste fan by de Nuon. It jout wurkgelegensheid en it jild foar nije inisjiativen, foar nije doerseme dingens.“

Het stadhuis wordt wat hem betreft ook energieneutraal. Er ligt al een plan. Nu bestaat de gemeente jaarlijks €12 miljoen aan energiekosten. In tien jaar is dit €120 miljoen. As je die €120 miljoen nu eens inzet voor de aanschaf van zonnepanelen. Het verschaft ook nog eens werk aan dertig man. „En rekkenje dat noris út foar hiel Fryslân.“

Vijf jaar geleden werd De Boer af en toe uitgenodigd om op avonden van de Rotary of Vrouwen van Nu over energie te spreken. Nu is hij bijna geen avond meer thuis. Elk wijkpale in Leeuwarden vraagt hem langs te komen. Zijn faam is hem vooruit gesnelde, zodat hij de hele provincie, ja het hele land door reist.

„Der bart ek safolle. Nim de wyk Achter de Hoven/Vegelin yn Ljouwert. Foarhinne in slipeperich wyk-klupke. No, ûnder leiding fan âld-kultureel wurker en 'Sinterklaas'

Harry Wiersma is it in warbere klup mei grutte plannen.“ Grijnzend vertelt De Boer hoe Wiersma de wijckclub gebod alleen postieve dingen naar voren te brengen.

Wie wilde zuren, mocht dat achterin de zaal doen op een flip-over. Intussen ligt er wel een plan om 1300 woningen van zonnepanelen te voorzien. „It is in ûnstuitbere beweging. Dit giet troch. Fijf jier lyn wie 'duurzaamheid' in ûndúdlik begrip, dêr't in soad minsken neat mei hiene. No begrjypt etsenien fuortdaliks wêr't it oer giet.“

De vraag waar die omslag vandaan komt, denkt hij kunnen beantwoorden. „In soad minsken binne allergysk wurden foar grutte ûngrypbere ynstellingen mei graaiende bazen, dêr't se alle moannen jild hinne bringe. As se dêr noris ôfkoene. Dy dream bringt minsken by mekoar. Se wolle wol wêr wêrom nei in soart fan mienskippsin, wêr't n se witte wat der mei har jild bart.“

Er gebeurt zoveel in Leeuwarden, weet De Boer. De volkstuinen rukken weer op. Niet meer ieder voor zich, maar in overleg en met zorg voor wie wat teelt, zodat er een levendige ruilhandel ontstaat. „Dat sjocht men no ek yn de doarpen, dêr't minsken faak altyd al eigen grientuintjes hiene. No wurdt der mei elkoar praat om it hiele doarp fan foldwaande griente te foarsjen.“

Van onderop ontstaat er een nieuwe economie. Een kleinschalige economie met autonome kantjes waar dit mogelijk is. De drijvende kracht hierachter zijn volgens De Boer veelal wat oudere medewerkers van energiebedrijven, maar ook van andere bedrijven die binnen hun bedrijf geen gehoor vinden voor hun denkbeelden. „Faak sizze se harren baan op en stoarte se harren op de doursumens. De measten kinne der al gau fan bestean.“

Er groeit meer op wijkniveau. Zorg die in eigen handen wordt genomen met professionele hulp. Goedkoper en mensen kunnen langer in hun vertrouwde omgeving blijven wonen. Dit is de nieuwe gemeenschapszin waar De Boer van rept. En natuurlijk zijn er mensen, die daar niet in willen of kunnen passen. „Wy twinge net ien. Elts moat se witte oft er mei docht. Wy hoege gin tiid te fergie-men oan negatyfisme.“

Waar de landelijke politiek het volledig laat afweten, is De Boer enthousiast over de lokale en provinciale politici. „Politisy wolle hijr hurder as amtners kinne. Dat is in nij fenomenen. Amtners binne it noch net gewoan, mar it leart al.“